

Freuds materialisme (I)

*A Peter Andreasen,
en su ausencia.*

Det står endnu levende i min erindring, at Freud sagde til mig:

»Min kære Jung, lov mig aldrig at svigte seksualteorien! Det er det vigtigste af alt. Forstår De, vi bliver nødt til at gøre den til et dogme, et urokkeligt bolværk.«

Han sagde det fuld af lidenskab, i den tone en far anvender når han siger:

»Og lov mig så den ene ting, min kære søn, at du går i kirke hver søndag.«

Noget forbavset spurgte jeg ham:

»Et bolværk mod hvad?«

Hvortil han svarede:

»Mod den sorte slamflod ...

her tøvede han et øjeblik og tilføjede så

... af okkultisme.«¹

Repræsentationsspørgsmålet siden oplysningstiden

Denne lille beretning — som Carl Gustav Jung bruger til at fremhæve sin egen saglighed og åbensindethed over for Sigmund Freuds antagelige dogmatisme— kan fint fungere som indgang til de spørgsmål vi skal beskæftige os med i det kommende år. Thi vores samtid ligner på flere punkter og på foruroligende vis tiden efter år 1900. En tid hvor neokoloniale konflikter førte til forfærdelige ødelæggelser og omfordeling af magtforhold i verden; hvor kapitalismen blev genaktiveret i kraft af en ny type grådig ekspansion; hvor det politiske liv bestod i oprettelse af forskelligartede "bolværker" (mod kommunismen, mod fascismen ...); men også en tid hvor neokantianismen kom til kort og udløste, for nu at sige det med Husserl, en krise i den europæiske videnskab. Alle forhold som hver på sin måde kan finde paralleller med situationen i dag, omend, selvfølgelig, i nye kontekster og, måske, i en, om muligt, endnu mere dystre udgave.

Hvis jeg skulle sammenfatte hvad der dengang var på spil, vil jeg sige, at det handlede i alle tilfælde om *repræsentationsspørgsmålet*, om hvad man skulle mene og gøre ved den omstændighed, at *forestillingerne* findes; at opfattelsen af verden inddrager dem som en slags sammenfald mellem tegn og fænomen — hvilket bestemt ikke er indlysende.

¹ Fra C.G. Jungs *Erindringer, drømme og tanker*, 1965 (bind 2, side 12 — oversat fra den engelske udgave. »

For de problemer som neokantianismen efterlader til os er ikke mindst at afklare hvordan forbindelsen mellem det syntetiske og det analytiske (med deres respektive *a priori* som hovedvanskelighed), egentlig kommer i stand, og hvis afklaring i høj grad kalder på en revurdering af perceptionens status i —lad os sige det sådan— erkendelsen. Husserls fænomenologi er helt klart et forsøg på at tydeliggøre dette problem. Det samme forsøgte de to andre kanoniske 'videnskabsteoretiske' retninger vi kender fra perioden: den logiske positivisme og den dialektiske materialisme. Hver gang er det *det intensionelle* (med *s*) der forstyrrer. For hvordan skal vi begribe, endsige forstå, *det syntetiske a priori*, f.eks.? Som synes at være en *contradictio in termini*, men som ikke desto mindre er uigendriveligt. Det er et logisk spørgsmål som har redet det 20. århundrede som en mare og ført til at man har ladet meget store dele af de sproglige erfaringer (og dermed virkeligheden) ligge uden for rationalitetens sfære. Derfor har en i grunden gammel tradition vi tit overser, men som ligeledes er en reaktion over for den omtalte krise, haft vind i sejlene. Parapsykologien søger nemlig også at løse repræsentationens gåde. Det sker ved at udarbejde en mantik, som efter sigende gør det muligt at få adgang til en »okkult viden«, uafhængigt af de kilder rationalismen sædvanligvis benytter sig af (sanseerfaring, hukommelse, ræsonnement). Forestillingerne bliver da til symboler som må tolkes.

Kritikken af oplysningstiden går i sidstnævnte tilfælde ud på at sige, at den overser at hverken individet eller kollektivet kan leve af fornuft alene, og at det er bydende nødvendigt at finde ud af hvordan myterne, symbolerne og det irrationelle i det hele taget indgår i livet. Det okkulte bliver så navnet på en problematik, som en lang række praksisser (astrologi, alkymi, clairvoyance, mystik, spiritisme, kult og ethvert studie af det *numinøse* som » Das ganz Andere «², herunder altså den 'psykoanalyse' som den jungianske analytiske psykologi fik produceret), må bidrage til at gøre den omtalte 'viden' nærværende, selv om den ligger uden for den almindelige menneskelige forstand. Således f.eks. rammen for det arbejde som « Eranos selskabet » indledte ved sin oprettelse i 1933, med Jung som én af medstifterne.³

For vores vedkommende er det især det forhold, at alle disse bud på hvad « repræsentationen » står for, som bindeled mellem mentale handlinger og den ydre verden, forholder sig til en form for materialisme (som fænomen, som empiri, som dialektik eller som den netop nævnte numinøse oplevelse), hvilket faktisk interesserer Freud, men som han

² Nemlig oplevelsen af det irrationelle som en udefra strømmende magt, som Rudolf Otto, 1869-1937, formulerede det.

³ Året er bestemt ikke irrelevant. Carl Gustav Jung (1875-1961) blev tidligt bekendt med det overnaturlige. Hans bedstefar, pastor Samuel Preiswerk, troede på ånders eksistens og havde en stol til sin afdøde kones spøgelse i sit kontor. Jungs mor Émilie, som havde mediumistiske evner, blev ansat af Samuel for at afværge de forstyrrende ånder under hans prædikenforberedelser. Émilie fortsatte med at gå i trance og tale med de døde igennem hele sit liv og viste tegn på en 'splittet personlighed'. Nogle gange kunne Jung høre hende tale med sig selv med en stemme, som han straks genkendte, ikke var hendes egen. Hun fremsagde da nogle dybsindige bemærkninger udtrykt med usædvanlig autoritet. Denne »anden« stemme antydede en meget mere fremmed verden end den, den unge Carl kendte og blev ved med at være kilde til forundring og interesse.

anskuer på en helt anden måde. Deri ligger det *suis generis* ved psykoanalysens opfattelse af det ubevidste.

Freuds tøven.

For at få det præciseret kan vi udmærket tage udgangspunkt i den tøven som Freud skulle have udvist i den beretning Jung giver til os (som i øvrigt forekommer mig ganske troværdig). For når man kender noget til Jungs historie, en historie som man må formode Freud også har kendt til (og som jeg her i det mindste har antydnet), da kan man godt tænke, at Freud i det øjeblik han talte, blev klar over, at hans ytringer ville ramme netop Jung. For Jungs interesse for psykoanalysen tog afsæt i okkultismen, og man kan spørge sig, hvordan det kan være, at Freud ikke tog mere notits heraf. Var det fordi han tog for gode varer Jungs forsikringer om at hans interesse derfor var rent videnskabelig? Eller fordi han mente at analysen ville formå at lade Jung skille sig af med den del af sit fantasme? Det er i hvert fald en kendsgerning af Freud gik ganske langt i sin imødekommenhed (besøgte tilmed selv, sammen med Ferenczi, nogle clairvoyante som en del af hans undersøgelser vedrørende det ubevidste), og først satte stolen for døren da netop seksualteorien blev tilsidesat.

Jung fastholdt længe sine forestillinger om videnskabelighed, selv om han også i stigende grad forholder sig til det numinøse. Det er først i 1944, efter en ud af kroppenoplevelse, at han giver sig fuldstændigt hen. Selv i 1933, da han udgiver sin *Wotan*⁴, er det med henvisning til antropologiens saglighed han udtaler sig, til trods for at hans inderlige engagement i den ontologi som hans lære om arketyper byder på, allerede fremgår ganske eksplicit. Naziregimet er ifølge den jungske fremlæggelse ikke et politisk anliggende i egentlig forstand. Der er snarere tale om en arketypisk begrundet skæbnesvanger opstandelse, som søgte sin forløsning og ikke var til at styre. Hans forsøg på *mea culpa* fra 1945⁵ ændrer ikke på denne udlægning. Ansvar er på ingen måde individuelt men kollektivt.

Libido og myten

At mytespørgsmålet ender med at være det punkt som udløser bruddet mellem Freud og Jung er ikke tilfældigt. For mens Freud deri så en viden knyttet til det ubevidste, betragter Jung myten som først og fremmest en åbenbaring af religiøs/spirituel/psykologisk art. Dette peger grundlæggende i to vidt forskellige retninger. Men den jungske fremlæggelse af sagen i den nævnte beretning tydeliggør ikke umiddelbart sagens sammenhæng (hvilket bliver klart når man læser resten af teksten). Thi hvis Freud fremstår deri som

⁴ Se, bl.a., Carrie B. Dohe, « Wotan and the 'archetypal Ergriffenheit': Mystical union, national spiritual rebirth and culture-creating capacity in C. G. Jung's 'Wotan' essay ». In *History of European Ideas* 37 (2011) 344–356 (findes on line)

⁵ Jung, C. (1945) « After the catastrophe. » In C.G. Jung, *Collected Works*, vol. 10, pp. 194–217. London: Routledge, 1970 (findes nemt on line). Det er her Jung indfører 'begrebet' *Kollektivschuld* som siden har 'forklaret' nazismen med 'det kollektive ubevidste' (dvs.: "det var ikke mig, det var arketyperne"). Stephen Froshs tekst « Jung and the nazis: some implications for psychoanalysis », in *Psychoanalysis and History* 7(2), 2005, giver en udmærket oversigt over problematikken.

dogmatisk og Jung som åben og søgende, er det fordi deres opfattelse af symbolspørgsmålet forvirrer (nok fordi det ikke er helt tydeligt for nogen af dem på daværende tidspunkt heller). En nærmere læsning af henholdsvis Jungs *Wandlungen und Symbole der Libido* (1912) og Freuds *Totem und Tabu: Einige Übereinstimmungen im Seelenleben der Wilden und der Neurotiker* (1913), som er et svar dertil, viser dog at hvad der bl.a. stod i vejen i den diskussion, er Jungs grundlæggende naturalisme⁶. En naturalisme som dog har det særlige ved sig, at den anvendes på problemer som romantikkens naturfilosofi rejste, hvorfor den ligger meget tæt op ad Johann Jakob Scheuchzers (1672-1733) *Physica sacra*, som i Jungs tilfælde altså rettes mod det okkulte.

Det er på denne baggrund Jung kan kritisere Freud for at være 'dogmatisk' (dvs. uvidenskabelig, for så vidt videnskabeligheden fornemste opgave er at bekæmpe dogmatismen⁷). Freuds kritik af Jung retter sig til gengæld mod hans forståelse af symbolet, som indebar en omfattende typologi af »arketyper«, som han, Jung, mente stammede fra det »kollektive ubevidste«⁸.

Vi har således at gøre med to vidt forskellige opfattelser af hvad videnskaben er for noget. Og deraf følger to modstridende opfattelser af hvad der skal forstås ved libidoen. I det ene tilfælde (Jung) anskues den som *vis vitalis*, evig og ubrydelig. En almen energi som udfolder sig. I den anden (Freud) opfattes den som en insisteren der er seksuel og tidsforankret. Jung har for så vidt ret i at 'libidoen' og 'symbolerne' har noget med hinanden at gøre, men han taber indsigten på gulvet idet han fjerner seksualteorien fra ligningen og lader 'symbolerne' repræsentere 'libidoen'. Ved at fastholde seksualteorien, insisterer Freud derimod på libidoen som historisk og giver 'forestillingskomplekserne' forrang. Det er ikke libidoen der benytter sig af forestillingerne men komplekserne der foranlediger den. Temporaliteten (ikke bare kronologisk men, især, logisk) er her afgørende.

Seksualteorien

Det vil sige at seksualteorien er afgørende. Spørgsmålet er hvorfor og hvordan.

Jung opererer med kræfter, ånder, racebestemte kollektiver som indvirker hos sine subjekter som en totalitet og med fuldkommenhed som sigte. Den enkelte kan kun finde sig selv i det absolutte, som Wotan repræsenterer. Hin enkelte, for at sige det med Kierkegaard, kan i så fald kun fremstå som medium, redskab for de evige kræfters spil, hvilket

⁶ Der er skrevet en hel del om det, men jeg synes at Rodrigo Barros Gewehr (« Entre filosofia e ciência: o problema do naturalismo na psicologia de Carl Gustav Jung »). In: *Psicologia USP*, 2019, volume 30, e160020, p.1-12), sammenfatter det på en meget fin måde (findes også på nettet).

⁷ Det er pudsigt at okkultisterne til tider påberåber sig oplysningstiden, men dette er ikke ukendt. Allan Kardec (pseudonym for Hippolyte Léon Denizard Rivail, 1804-1869) grundlægger af spiritismen, var tilhænger af Comte og mente at spiritismen skulle opfattes som en filosofi, der bygger på en eksperimentel metode.

⁸ Hvilket bl.a. kan ses i Freuds sidste revision af *Drømmetydning*, hvor han netop nedtoner symbolismens universalisme. Lydia Marinelli og Andreas Mayer har i deres *Dreaming by the Book: Freud's 'The Interpretation of Dreams' and the History of the Psychoanalytic Movement*, (2003), undersøgt tekstændringerne i de forskellige versioner af *Drømmetydning* og de giver en historisk redegørelse for deres betydning, men afstår, desværre, fra at gå ind i et egentligt studie af debattens epistemologiske aspekter (herunder vedrørende symbolspørgsmålet, osv.).

Kierkegaard tog principiel afstand fra 'Individuationen' (også kaldt 'Selv-realisering') bliver da et spørgsmål om at blive talerør for den 'anden' stemme.

Men hvad mener Freud med 'seksualteori'? Og hvorfor må den betragtes som et bolværk?

I modsætning med hvad menigmand kunne tro, er seksualteorien på ingen måde naturalistisk tænkt. Den skal tværtimod opfattes ganske bogstaveligt: som de teorier, hver enkelt af os må udarbejde for at gøre rede for sin eksistens. I psykoanalysen står 'seksualteorien' for de teorier som den, psykoanalysen, må producere for at redegøre for de antagelser, hver især må frembringe for at kunne være til som subjekt. 'Seksualteorien' angår i den henseende, driftsøkonomien, narcissismens sammenspil, objektrelationerne, etc., etc., som alle deltager i kalibreringen af den position, den enkelte indtager i livet.

Seksualteorien, dvs. den udformning den enkelte giver af den, vedrører således de forestillingskomplekser der indgår i definitionen af den seksuelle praksis, nydelsesformer samt erotiske, æstetiske og intellektuelle udfoldelsesmuligheder og begrænsninger som hvert enkelt menneske er ansvarlig for i udarbejdelsen af sit liv.

Det er alle disse vekselvirkninger samt deres forgreninger, Freud kalder seksuallivet og sammenfatter med libidobegrebet. For ham er libidoen ikke en »psykisk energi« der forandres og udtrykker sig i symboler (sådan som Jung anskuede det), men et ønske (*Wunsch*) der insisterer. Seksualteorien har som opgave at redegøre for, hvad ønsket er for en størrelse.⁹ At give afkald på seksualteorien er derfor, i Freuds perspektiv, at se bort fra ønskets dimension.

Men hvorfor er ønsket så vigtigt for Freud? Hvad er der i denne problematik der ifølge hans ord, fungerer som bolværk? Og hvad skal da beskyttes derved?

Som seksualteori betragtes —og det vil altså sige som ønske (*Wunsch*, jeg insisterer fordi det er noget andet end *Begierde*)— har libidoen som opgave at værne om subjektet, give det plads, et sted at være. Hvis seksualteorien forsvinder (lad os sige, med en anden terminologi, for yderligere at tydeliggøre det: hvis fantasmet forsvinder), bliver subjektet enten parasiteret, overrendt eller ligefrem tilintetgjort (jf. Schrebers 'Seelentod'). At opgive seksualteorien vil i den forstand sige, give afkald på psykoanalysen: dvs. give afkald på antagelserne om ønskets vedholdende mangel, om subjektets konstitutive spaltning, om kastrationens grænser. Problemstillinger som sandt at sige er nogle helt andre end den 'Selv-realisering' (en bliven et med sig-selv), som den analytiske psykologi sætter i udsigt.

Vores samtid

Og hvad har alt dette med os, i dag, at gøre?

Hvor overraskende det end kan forekomme, er strukturen i Jungs argumentation til stede i det man på dansk (sic) kalder 'management' (ledelse), som vores samtid er underlagt,

⁹ Konsekvenserne er straks mærkbare. For mens Freud opfatter drømmen som 'ønskeopfyldelse', der taler Jung helst om 'drømmen som meddelelse'. I det ene tilfælde vil vi have med 'ubevidste ønsker' at gøre, i den anden med 'meddelelser fra det ubevidste' — et 'ubevidst' som i dette tilfælde giver ly til arkaiske 'arketyper' og lader dem komme igennem med deres budskab via symbolerne.

ikke bare fra statens side. At se den herskende ideologi som en ny form for naturalisme, hvor en overordnet og ubønhørlig plan søger at realisere sig (dér har vi nogle okkulte kræfter, her er det en hyper-rationel masterplan; dér var det Selv-realisering, her er det selvkontrol og happiness), kan måske hjælpe os at orientere os i den mængde myter som mobiliseres.

For vi må se i øjnene, at der er en klar forbindelse imellem 'new public management', 'evidensbaseret forskning' og 'performance', som ikke er ulig okkultismens naturalistiske ligninger. Bag ved disse mantraer ligger den kapitalistiske ideologi (neoliberal i vores tid), som er en radikaliseret udgave af Adam Smiths usynlige hånd, den som, efter sigende, får egennyttige mennesker til at handle utilsigtet i offentlighedens interesse. For de neoliberale er 'det frie marked' et selvregulerende system, der skaber økonomisk optimale resultater, og som derfor må være fri for ethvert andet hensyn end de kapitaløkonomiske. Heraf dens slagord: Deregulering. Alt hvad der står i vejen for kapitalens fri bevægelighed må afskaffes. Midlet dertil er: Optimering. Det vil sige effektivisering.

Dermed står vi over for en esoterisk tankegang. Endnu en energetisk naturalisme med sine myter, sine medier, sin moralisme og sine kodekser, til tjeneste for menneskets okkulte evner og naturens usynlige kræfter (Papus). For liberalismen (og i endnu højere grad neoliberalismen) er en moralfilosofi, der lovpriser en elan (det frie markeds kræfter), dyrker det med sine ritualer (deregulering), har sin salme (optimering) og sine orakler (konsulenterne). Når man først følger tankegangens kontur, kan man godt se at der er tale om et lukket kredsløb, en cirkel der udelukker alt andet.¹⁰

Kontrol og styring over hele linjen

Derfor er 'effektivisering' nøgleordet her. For bag ved de højstemte frihedserklæringer der ytres fra neoliberalisternes side, er i hvert fald én ting ganske sikker: at med fremkomsten af den såkaldte *New Public Management* er kontrol og styring kommet i højsædet.

Effektiviseringsspørgsmålet er væsentligt, og det er afgørende at tage fat heri — især med hensyn til hvad og hvordan¹¹. For effektivisering er selvfølgelig udmærket når der tages højde for alle de økonomier der ellers indgår i og påvirker et menneskeliv (den pekuniære økonomi, helt sikker, men også den sociale, den kulturelle, kærlighedens og libidinaløkonomien, organisationernes og fællesskabernes fremdrift etc., for slet ikke at tale om økologiens kredsløb og dens lige), men ganske ødelæggende når den bliver et selvkørende princip løsrevet fra konteksten. Spørgsmålet om konteksten er afgørende.

Således med implementering af principper fra det såkaldte 'frie markedsøkonomi' i den offentlige sektor, som *New Public Management* forfægter. Målet med 'effektiviseringen'

¹⁰ Modtagelsen af Emma Holtens bog *Underskud – værdien af omsorg*, 2024, blandt økonomer, illustrerer det for så vidt udmærket.

¹¹ For problematikens omfang er Johann Chapoutots arbejde ikke til at komme udenom. Se bl.a. hans *Libres d'obéir : le management, du nazisme à aujourd'hui*, Paris, 2020. Af grunde som er mig ubegribelige, er han endnu ikke oversat til engelsk. Der findes dog en tysk udgave af den nævnte bon: *Gehorsam macht frei. Eine kurze Geschichte des Managements – von Hitler bis heute*. Berlin, 2021.

er her i udgangspunkt en optimering af den offentlige service der sigtes efter (ved hjælp af udlicitering, privatisering, indførelse af konkurrence mellem leverandører, m.m.), men i praksis skaber det stress, forringelser og teknokrati, med tydelig undergravelse af de demokratiske rettigheder og fællesskabet (se på situationen i uddannelsessystemet og sundhedsvæsenet; for slet ikke tale om skatteforvaltningen og sågar forsvaret).

Det samme gælder for de højt besungne « evidensbaserede principper », der udformer sig som en teknokratisk skabelon hvor de 'bevislige fakta' i den 'empiriske forskning' afhænger af, hvad man definerer som værende evident. 'Evidensen' hviler nemlig på den foreliggende 'dokumentation', som igen afhænger af de 'protokoller' man giver sig til at indfange 'det evidente' med, hvorved 'evidensen' bekræftes ved hjælp af en cirkelslutning der reducerer rationaliteten til et spørgsmål om regelrethed. En af konsekvenserne af dette er, at 'evidensen' består alene af det kvantificerbare.

Hvad der dermed måles, er "performance", dvs. arbejdsindsatsen. Denne kan enten vurderes som kontekstuel (hvorfor præstation relateres til 'personlighed') eller opgavespecifik (hvor 'kognitive færdigheder' menes påkrævet). «Performance management» (det hedder faktisk sådan, også på dansk) er den disciplin der måler, evaluerer og forbedrer arbejdsstyrkens arbejde og resultater. "Performance"-spørgsmålet inddrager tillige mindst tre parametre (præstation, optræden og ydeevne), som hver især forlanger deres egne målinger, metoder og procedurer. Det hele forlanger en række 'operatører' (konsulenter, som sagt, men også: coacher, manager, adfærdsoptimerer, mediatorer, osv.), som i dag sidder tungt på arbejdspladserne og hvis opgave er at fremme 'medarbejdernes tilfredshed' (hvis ikke ligefrem 'happiness', som sagt), dvs. produktionen.

Fremmedgørelsen og den "mentale sundhed"

Vi befinder os i en verden præget af fremmedgørelse, hvor en ekstrem individualisme tilskyndes af en stadigt grådigere kapitalisme, som skader følelsen af fællesskab og ganske udtrykkeligt ødelægger livsgrundlaget overhovedet, ved en systematisk destruktion af planeten (nu ved vi så at det Baltiske hav, 'vores' moderhav, er stendødt). Fremmedgørelsen er til at tage og føle på. Herunder et stigende krav om 'mental sundhed', som vi ikke har set magen til før.

I den kontekst og som naturlig forlængelse af de ovenfor skitserede ændringer som neoliberalismen som ideologi og statslig praksis har medført, er de relationelle arbejdsmetoder der tidligere blev anvendt i den del af behandlingssektoren der tager sig af sjælelivet (det gælder vel i det hele taget i sundhedssystemet), blevet undermineret og et bureaukratisk system, der favoriserer en mekanisk og standardiseret tilgang til terapi, som kun kan kaldes industriel, har vundet indpas.

En rationalisme ude af fatning

Den hyper-rationalisme som den neoliberale managementsideologi har indført, påvirker med sine målinger både den enkelte og samfundet. Ved først at adskille naturen fra menneskeheden (første skridt i kapitalismens erobringstogt: mennesket skulle bemægtige sig naturen, via sekulariseringen) og derefter adskille følelser fra fornuft (andet skridt:

indførelsen af *rational choice theory* som princip for livsførelse¹²), sættes oplysningstidens « Tænk selv » ud af spillet og erstattes af et rent og skært administrativt regime. Neoliberalismen præsenteres herefter som et ikke-politisk (udelukkende teknisk) anliggende, en simpel følgevirkning af nogle naturlige (læs: naturgivne) forhold, over for hvilket man bare skal indrette sig på rationel vis (altså anvende rationelle valg, som sagt).

Fordi hverken naturen eller mennesker agerer ifølge disse delirerende principper, fortsætter glidningen hen imod en gennemført psykopatologisering af samfundslivet og de sociale relationer ufortrødent i disse dage. Diagnosticering har aldrig været så omfattende en procedure, som man i dag må stå på venteliste for ”at blive udredt (DSM tilbyder nu om dage ikke mindre end 16 kategorier for mentale lidelser og over 500 diagnoser der kombineres med hinanden, så der er rigeligt at tage af) og medicinering ligeså (Signe Dalsgaard Jakobsens indsigelser derom er såre berettigede ... og modige). Både diagnoser og medicin er blevet hverdagskost og en veritabel social faktor som både tilbydes og forlanges med stor ihærdighed til (og af) børn, unge og gamle.

The Cognitive Behavioral Therapy

Det er i denne kontekst at Kognitiv adfærdsterapi (CBT som det kaldes til daglig med akronymet fra sit amerikanske navn: *Cognitive Behavioral Therapy*) er blevet markedsført og med stor succes har vundet indpas verden over.¹³ Kognitiv adfærdsterapi er en videreførelse af de principper som neoliberalismen og New Public Management bygger på; den fortsætter blot den hyper-rationelle forståelse af 'effektiviteten' som de begge forfægter. Den er hverken den kur eller den videnskabelige tilgang, den hævder at være, men blot et ideologisk statsapparat (for så vidt som den nuværende entreprenørstat der er blevet opbygget over tid, anvender den som formateringsmaskine), et politisk redskab, som i dække af saglighed og videnskabelighed er med til at fast tømre tingenes tilstand. Vi har selvsagt alle mulige grunde til at få den blottet og dekonstrueret.

En sådan kritik er nødvendig for at en anderledes politisk praksis kan få en chance. Vi er heldigvis ikke ene om at udforme den. For ved at tage CBT's mytologiske konstruktion op til revision vil vi samtidig udføre en tiltrængt kulturel kritik af den civilisation vi lever i.

Jeg hævder (og vil underbygge det i senere tekster), at CBT og dens politik (dvs. dens baggrund og forslag) er esoteriske projekter af okkult art, al den stund den bygger på en antagelse om usynlige kræfter som søger forløsning igennem adfærd/'rationelle valg'. Den gennemgående afkonstektualisering og naturalisering som systematisk praktiseres, er med til at sætte historien ud af spillet og fremmer en teknokratisk opfattelse af symptomet

¹² *Rational choice*-teorien bygger på tre antagelser: 1) rationelle aktører, 2) egeninteresse og 3) den usynlige hånd. Den postulerer, at et individ spontant vil udføre en *cost-benefit*-analyse af sine handlinger. Også når det gælder om beslutninger der rækker ud over den snævre pekuniære økonomi, det være sig inden for statskundskab, sociologi, psykologi eller filosofi.

¹³ Læs Farhad Dalals vældige bidrag til en forståelse af hvordan CBT's sorte slamflod, for nu at sige det med Freud, væltede over os: *CBT: The Cognitive Behavioural Tsunami. Managerialism, Politics and the Corruptions of Science*. 2018.

og livet. I den sammenhæng bliver sproget et lutter instrument, et redskab til at kommandere med.

Revurdering af talens funktion

En anderledes politik forudsætter en revurdering af talens funktion. I psykoanalytisk henseende kan den kun kan lade sig gøre idet libidobegrebet føres tilbage til dets oprindelige, freudianske, betydning. Det vil sige anskues ud fra seksualteorien. Psykoanalytikernes ynkelige desertering overfor CBT, deres uværdige retræte over hele linjen (videnskabeligt, klinisk, politisk, institutionelt) skyldes ikke kun det velsmurte propagandatogt de har været udsat for (hvilket er en uafviselig kendsgerning), det skyldes i lige så høj grad deres afskrivning af seksualteorien, at de ikke har vidst hvad de skulle stille op men den, at de fik den reduceret til enten en energetisk naturalisme forbundet til forplantningsevnen eller en mytologi lukket inde i identitetsrelativisme. Begge dele langt væk fra spørgsmålet om ønskets dimension.

At tage kampen op forudsætter altså at vi hører efter hvad Freud siger om seksualteorien og forstår hvorfor den vitterligt organiserer hele den psykoanalytiske teori. At vi formår at genoprette psykoanalysen med udgangspunkt i ønskets dialektik og redegør for libidinal-økonomiens formelle grundlag. Det betyder såmænd bare, at vi tager det meta-psykologiske projekt alvorligt, igen.

Det kommende arbejdsår

Derfor vil vi det kommende år arbejde i vores fælles seminarer på tre niveauer:

1) En læsning af Lacans « Subjektets subversion og ønskets dialektik » fra 1960, med bl.a. det perspektiv, at hvad Freud benævnte som 'seksualteorien' omfatter alle de aspekter som 'ønskegrafen' fremlægger;

2) Et studie af Freuds tekst om Akropolis (*En erindringsforstyrrelse ved Akropolis*, 1936a) hvor han drøfter en oplevelse fra 1904 og diskuterer perceptionsproblematikken. Dette skal få os til at overveje hvorfor '*die psychische Realität*' ikke er at forveksle med den såkaldte '*virtual reality*';

3) En overvejelse over psykoanalysens situation i det XXI århundrede og mulighederne for at videreføre og præcisere Freuds opdagelse. Til spørgsmålet om hvordan 'seksualteorien' bedst kan tænkes i dag, må vi insistere på overdeterminationsproblematikkens gyldighed, nu undersøgt i forlængelse af imprædikativitetens status i den subjektive struktur. Det indebærer at vi tager fallos- og kastrationsspørgsmålene på os.

Alt i alt: det gælder her og altid, for psykoanalysen, om at give forrang til signifiantfunktionen i forhold til tegn-metafysikken. Det er hvad vi må arbejde på at få ekspliciteret.¹⁴

¹⁴ Teksten her består af tre dele: Den hermed foreliggende; *Freuds materialisme II* som vil se på de kliniske aspekter af problematikken; og *Freuds materialisme III* der vil forholde sig til den logiske baggrund for *la matière signifiante*.